

Hvad kan man med *mit*?

Komitativitet i wangeroogetfrisisk

Sune Gregersen

Uppsala universitet
sngs@proton.me

12. juni 2026

3. seminar om *med*-konstruktioner, København

UPPSALA
UNIVERSITET

Oversigt

- 1 Wangeroogefrisisk
- 2 Præpositioner og adverbialpartikler
- 3 *Mits* funktioner
- 4 Nogle tvivlstilfælde

- ① Wangeroogefrisisk
- ② Præpositioner og adverbialpartikler
- ③ *Mits* funktioner
- ④ Nogle tvivlstilfælde

Hvad er wangeroogefrisisk?

- Østfrisisk dialekt (el. sprog) på vadehavssøen Wangerooge; nok aldrig mere end et par hundrede talere
- *Neujahrsflut* 1854/1855 og evakuering af befolkningen til fastlandet → "broken transmission"
- Folketælling i 1890 finder 32 talere; sidste to hævdes i senere kilder at være døde i 1950 (men muligvis "semi-speakers")

Alt-Wangerooge omk. 1840 (Zuiderzeemuseum Enkhuizen, CC BY-SA 4.0)

De frisiske sprog; kort ved Bo Nissen Knudsen fra Gregersen (2024)

Dokumentation af wangeroogefrisisk

- Veldokumenteret takket være H. G. Ehrentraut (1798-1866) og hans hovedmeddeler Anna Metta Claßen (1774-1846)
 - Ehrentraut egl. jurist, men exceptionelt dygtig fritidslingvist
 - Feltarbejde på Wangerooge 1837-1841
 - Udarbejdede transkriptionssystem og indsamlede tekster, paradigmer og materiale til en ordbog
 - Noget af materialet offentliggjort i *Friesisches Archiv* (1849-1854), resten udg. af Versloot (1996)
- Desuden enkelte kortere tekster (fx Littmann 1922, Siebs 1923), *Wenkersätze* (Bosse 2021: 510-513) og et par lakplader
- Korpus på ca. 100.000 ord, tilgængeligt i Gregersen (2025)

- 1 Wangeroogefrisisk
- 2 Præpositioner og adverbialpartikler
- 3 Mits funktioner
- 4 Nogle tvivlstilfælde

Præpositioner

Præpositioner står som regel umiddelbart før deres styrelse:

- (1) da béen-er fáng-et uk fisk **únner de**
SDEF.PL barn-PL fange-PL også fisk[PL] under WDEF
foot.
fod[PL?]
'børnene fanger også fisk under foden/fødderne'
[fa2-xvii-fishing]

Præposition adskilt fra styrelse

Adskilt fra (eller umiddelbart før) præpositionen:

- anaforisk *deer* 'den, det, de'
- relativt *deer* 'som'
- interrogativt *weer* 'hvad'
- topikaliserede styrelser

(2) 'n úutiwäark far de durn, **deer** 'n **únner** sit
INDF halvtag foran WDEF dør REL man under sidde
kuun.

kunne.PST

'... et halvtag foran døren som man kunne sidde under'
[fa2-xvii-house]

Præposition uden styrelse

Præpositioner uden styrelse – eller homonyme adverbier – med lokativisk betydning:

- (3) dait blod nim-t hi nu in dait gläs, sa dat
SDEF.N blod tage-3SG 3M nu i SDEF.N glas så at
dait hart **unner** is
SDEF.N hjerte under er.3SG
'Blodet [fra en drage] putter han så i glasset, så hjertet er
under/nederst' [eh-hans]

"Løst sammensatte" verber

Partikelverber med 'løst præfiks' (*trennbare Vorsilbe*) ifølge tysk grammatisk tradition:

- (4) un daa lat de kö'öniing **úutgung**
og da lade.3SG WDEF konge ud+gå
'og så lader kongen gå ud [bekendtgøre] ...' [eh-table]
- (5) dan **gung-t uut** too árbeid-en
DEM.M gå-3SG ud at arbejde-GER
'han går ud for at arbejde' [eh-enchanted]

"Løs sammensætning" som tryktabsforbindelse

Jeg forstår "løs sammensætning" som tryktabsforbindelser med tryksvagt verbum – når adverbialpartiklen står umiddelbart før verbet, ligner den i tysk ortografi et præfiks, men sml. (6):

- (6) won yuu des aíven-s **únnér gung-t** ...
når 3F WDEF.GEN aften-GEN under gå-3SG
'når den [solen] går ned om aftenen ...' [eh-hebel]

Tryktabsforbindelse med reciprok pronomen

Det reciproke pronomen *óoren* 'hinanden' kan også tage trykket ifm. præposition:

- (7) den máck-et-en yaa **únnerooren** fargnø'øgen
så lave-PST-PL 3PL blandt+hinanden fornøjelse
'så havde de tidsfordriv med hinanden' [rec-si-conv2]

- 1 Wangeroogefrisisk
- 2 Præpositioner og adverbialpartikler
- 3 *Mits* funktioner
- 4 Nogle tvivlstilfælde

Mit som præposition

- (8) nu breck-t de kriich uut **mit de turk**, un hii
nu bryde-3SG WDEF krig ud med WDEF tyrker og 3M
mut **mit all siin folk** naa de turkíi
skal.3SG med alle 3M.POSS folk efter WDEF Tyrkiet
'nu udbryder der krig med tyrkerne, og han [kongen] skal
med alle sine mænd til Tyrkiet' [eh-daagoo]

Mit som adverbialpartikel

- (9) duu sil-t **mit**, det mii gung as 't wul
du skal-2SG med DEM.N må.3SG gå som 3N vil.3SG
'du skal med, det må gå som det vil' [eh-torfken]

Leksikaliseringer med *mit*

Enkelte eksempler på *mit* som sammensætningsled, vist alle dannet efter tysk mønster – dem ser jeg bort fra:

- *mita'ins* 'med ét'
- *mítkrist* 'medkristen'
- *mítliidige* 'barmhjertige' (med "tysk" -e)

Funktionelt overblik

- 1 kooperativ ("konsubjekt")
- 2 følgeskab (*accompaniment*)
- 3 konfektiv (Stolz m.fl. 2006: 42)
- 4 redskab
- 5 meronymi
- 6 "vag forbinder"
- 7 "komitivering" af prædikat

Kooperativ

- (10) won yuu **deer** nuu den all **mit** dóns-et
når 3F ANAPH nu så alle med danse-PTCP
haid
have.PST.3SG
'når hun nu så havde danset med dem alle [mændende] ...'
[fa2-xvii-weddings]
- (11) daa béen-er spíilii-t **mit** óoren
SDEF.PL barn-PL lege-PL med hinanden
'børnene leger sammen' [fa2-xvii-child-games]

Følgeskab

- (12) den gíng-en wii **mit da** spíliiliuuden wíder naa
så gå.PST-PL vi med SDEF.PL spillemænd igen efter
dait drónkhuus too
SDEF.N bryllupshus til
'så gik vi tilbage til bryllupshuset med spillemændene'
[fa2-xvii-weddings]

Konfektiv

- (13) nu sjuch-t dan ritter dait, dat dan fugel **mit**
nu se-3SG SDEF.M ridder DEM.N at SDEF.M fugl med
'a ring weg fliuch-t
SDEF.PL ring[PL] væk flyve-3SG
'nu ser ridderen at fuglen flyver væk med ringene' [eh-rings]
- (14) daa san-t hii 'n búdde **mit 'n breif** 'nin
da sende-3SG 3M INDF bud med INDF brev ind.i
Fránkriik henóon
Frankrig ind
'så sender han et bud med et brev til Frankrig' [eh-daagoo]

Redskab (inkl. transportmiddel)

- (15) un won yaa den ään in 'e élger hä'bb-et, den
og når 3PL så en.M i WDEF ålejern have-PL så
slúnger-t yaa him **mit 'e élger** up druug
slynge-PL 3PL 3M.OBL med WDEF ålejern på land
'og når de så har en [ål] i jernet, så slynger de den med
jernet op på land' [fa2-xvii-fishing]
- (16) den fárii-t yaa **mit 'e jel** weg uum roch
så sejle-PL 3PL med WDEF jolle væk om rokke[PL]
'så sejler de ud med jolle efter rokker' [fa2-xvii-fishing]

Meronymi

- (17) kóffii mit súcker un melk
kaffe med sukker og mælk
'kaffe med sukker og mælk' [fa2-xvii-weddings]
- (18) 'n goolen ring mit déemant-en der=úp
INDF gylden ring med diament-PL ANAPH=på
'en guldring med diamanter på' (egl. "på sig")
[eh-innkeeper]

"Vag forbinder"

- (19) nuu haid dan fent **mit siin** **klopp-en**
nu have.PST.3SG SDEF.M dreng med 3M.POSS banke-GER
úp=hiiliin
op=holde.PTCP
'nu var den unge mand holdt op med at banke' [si-shooting]
- (20) daa fartä'äl-t hii hírii **dait** **mit dan** **ring**
da fortælle-3SG 3M 3F.OBL DEM.N med SDEF.M ring
'så fortæller han hende det med ringen' [eh-aalew]

"Komitivering" af prædikat

- (21) un da béen-er deer saa grooet wéer-en, da
og SDEF.PL barn-PL REL så stor være.PST-PL DEM.PL
múst-en **mít**=sjung
skulle.PST-PL med=syng
'og de børn der var store nok, de skulle synge med'
[fa2-xvii-christmas]
- (22) nu mut hi sülst **mit** far de turkíi lidz
nu skal.3SG 3M selv med foran WDEF Tyrkiet ligge
'nu er han selv [en konge] nødt til også at ligge ["ligge
med"] ud for Tyrkiets kyst' [eh-hans]

- ① Wangeroogefrisisk
- ② Præpositioner og adverbialpartikler
- ③ *Mits* funktioner
- ④ Nogle tvivlstilfælde

Yderligere funktioner?

- ➊ Kausativt konsubjekt eller atelisk objekt?
- ➋ Måde og antal som separate kategorier?
- ➌ Semantisk kongruens eller *mit* som sideordner?

Kausativt konsubjekt eller atelisk objekt?

Enkelte belæg der kan analyseres som [v mit x] 'få x til at v', sml.
(23) og (24):

- (23) daa gung-t yuu ímmer bii 't wátter sítt-en un
så gå-3SG 3F altid ved WDEF.N vand sidde-GER og
trul-t **mit dan kúugel**
trille-3SG med SDEF.M kugle
'så sætter hun sig altid ved vandet og triller med kuglen'
[eh-enchanted]
- (24) iik wul bii dan hell 'erdille trúumel oder trull
jeg vil.1SG ved SDEF.M bakke ned trille trille
'jeg vil trille ned ad bakken' [eh-fr-dict]

Kausativt konsubjekt eller atelisk objekt?

Måske også (25), men der mangler andre belæg med *wíggel* 'logre'

- (25) dan huun wiggël-t **mit siin** **steet**
SDEF.M hund logre-3SG med 3M.POSS hale
'hunden logrer med halen' [eh-fr-dict]

Kausativt konsubjekt eller atelisk objekt?

Men også eksempler som (26) hvor *mit* snarere tilføjer betydningen +ATELISK (sml. med [27])

(26) wut wring-t dait minsk **mit hírii haun**
EXCL vride-3SG SDEF.N kvinde med 3F.POSS hånd[PL]
'hvor den kvinde dog vrider på hænderne'

(27) wring dait línnergø'øder ins auf
vrid.IMP SDEF.N vasketøj lige af
'vrid lige vasketøjet op'

Kausativt konsubjekt eller atelisk objekt?

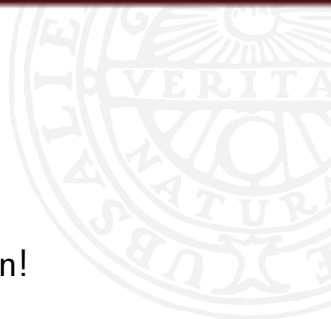
- (28) nu gung-t hi saa in 't gedanken, un drei-t
nu gå-3SG han sådan i WDEF.N tanke og dreje-3SG
mit=tan ring an sin finger 'erdum
med=SDEF.M ring på 3M.POSS finger omkring
'nu går han sådan og tænker og drejer omkring på ringen på
sin finger' [eh-hans]

Måde og antal som separate kategorier?

- (29) daa krich-t yuu him **mit gewalt** in 'n säck
så få-3SG 3F 3M.OBL med vold i INDF sæk
'så får hun ham med vold ned i en sæk' [eh-torfken]
- (30) yaa lúuk-et **mit twe'in-en**
3PL trække-PL med to.M-NOMZ
'de trækker [vod] to og to' [fa2-xvii-mussels]
- (31) daa gúng-et yaa **mit yar** **thré-en** weg
så gå-PL 3PL med 3PL.POSS tre.M-NOMZ væk
'så går de alle tre væk' [eh-three-brothers]

Semantisk kongruens eller *mit* som sideordner?

- (32) nuu **kúmm-et** dan kö'öniing mit siin wüüf deer
nu komme-PL SDEF.M konge med 3M.POSS kone der
hoed
DIR
'nu kommer kongen og hans kone derhen' [eh-farmgirl]

Tak for tålmodigheden!

Litteraturhenvisninger I

- Bosse, T. 2021. *Das nord- und ostfriesische Wenkermaterial: Hintergründe, Validität und Erkenntniswert*. (Deutsche Dialektgeographie 128). Hildesheim: Olms.
- Gregersen, S. 2024. De glemte genboer: Et møde med de friske sprog. *Mål & Mæle* 45(1). 25–31.
- Gregersen, S. 2025. *Corpus of Wangerooge Frisian*. DOI: 10.5281/ZENODO.15131043.
- Littmann, E. 1922. *Friesische Erzählungen aus Alt-Wangerooge: Letzte Klänge einer verschollenen Sprache*. Oldenburg: Littmann.
- Siebs, T. 1923. Vom aussterbenden Friesisch der Insel Wangeroog. *Zeitschrift für deutsche Mundarten* 18. 237–253.
<https://www.jstor.org/stable/40498287>.

Litteraturhenvisninger II

Stolz, T., C. Stroh & A. Urdze. 2006. *On comitatives and related categories: A typological study with special focus on the languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter. DOI: 10.1515/9783110197648.

Versloot, A. P. (red.). 1996. *"Mittheilungen aus der Sprache der Wangeroger": De neilittenskip fan H.G. Ehrentraut oangeande it Eastfryske dialekt fan it eilân Wangereach út it argyf fan it Mariengymnasium yn Jever*. Ljouwert/Leeuwarden – Aurich: Fryske Akademy – Ostfriesische Landschaft.